

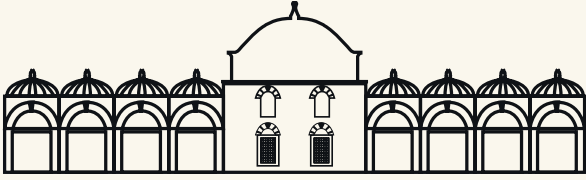
FATİH SAHN-I SEMÂN
EĞİTİM VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

Risâle Günleri

İlim Yayma
Cemiyeti

• 1951 •

FATİH SAHN-I SEMÂN EĞİTİM VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

İslam ilim geleneğinin tanıtımını, öğretimini ve çeşitli boyutlarıyla derinlemesine araştırılmasını amaç edinen Fatih Sahn-ı Semân Eğitim ve Araştırma Merkezi, İlim Yayma Cemiyeti bünyesinde 2018 güzünde faaliyetlerine başlamıştır. Fatih Camii Külliyesi'nin Bahr-ı Sefid (Akdeniz) Medreseleri'nde faaliyet gösteren Fatih Sahn-ı Semân Eğitim ve Araştırma Merkezi'nin kuruluş gayesi üç noktaya odaklanmıştır:

- İslam ilim geleneğini merkeze alarak eğitim programları, kurslar, seminerler ve ilmî toplantılar düzenlemek, eğitim malzemeleri hazırlamak
- İslam ilim geleneğine dair akademik araştırma ve toplumsal bilinirlik seviyesinin yükselmesine katkıda bulunmak üzere projeler yürütmek
- İslam medeniyeti bünyesinde gelişen farklı ilim geleneklerinin kurumsal tarihi ve özellikle Osmanlı medreseleri hakkında özgün bilgi üretiminde bulunmak

**Fatih Sahn-ı Semân Eğitim ve Araştırma
Merkezi'nin faaliyetleri hakkında ayrıntı
bilgi için**

www.fatihkulliyesimedreseleri.com

Risâle Günleri

İstanbul'un fethinden kısa bir süre sonra kurulan ve asırlarca Osmanlı medrese sisteminin en yüksek dereceli kurumu olan Fatih Sahn-ı Semân Medreseleri, İslâm ilim geleneğinin ihyasına yönelik üst düzey programların geliştirildiği bir merkez olarak 2018 yılında kapılarını tekrar ilim ve eğitim faaliyetlerine açtı.

Fatih Sahn-ı Semân Eğitim ve Araştırma Merkezi'nde İslam eğitim kurumlarını ve meselelerini anlamaya ve günümüz ilim dünyasının idrakine yaklaştırmak amacıyla entelektüel gündeme dahil etmeye yönelik çalışmalarından birisi de Fatih Sahn-ı Semân Risâle Günleri'dir.

İslam medeniyetinin teşekkül ve erken klasik dönemlerinde kaleme alınıp şöhret bulmuş eserler yerine, daha ziyade müteahhir dönemde, bir başka ifadeyle İkinci Klasik'te ortaya çıkmış risâleleri merkeze alan bu program, katılımcıların bir yandan kitabiyât bilgilerinin tedris metinlerinin ötesine geçmesini, diğer yandan İslâm ilim geleneğinin gündemlerini en yüksek düzeyde yansıtan telif formu olarak risâlelerle daha yakından tanışmasını hedeflemektedir.

İlki 2019 Yazında gerçekleştirilen Fatih Sahn-ı Semân Risâle Günleri'nde küçük hacimli ve mesele odaklı risâleler, kısa ve yoğun bir takvimde işlenmektedir. Yaz 2025 döneminde de fıkıh, tefsir, hadis, kelâm, felsefe, dil bilimleri, edebiyat, tarih, bilim tarihi ve sanat tarihi gibi farklı alanlarda Türkçe ve Arapça kaleme alınmış bir dizi risâle, farklı üniversitelere mensup akademisyenler rehberliğinde okunacak ve muhtevalarındaki öne çıkan meseleler tartışılacaktır.

1-14 Eylül 2025 tarihleri arasında online/çevrimiçi olarak gerçekleştirilecek programda katılımcılar istedikleri semineri, diğer seminerlere katılım zorunluluğu olmadan seçebilecektir. Programa katılım için aşağıdaki web adresinde yer alan başvuru formunun doldurulması gerekmektedir. Başvuruda öncelik lisansüstü çalışmalarını sürdüren araştırmacılara verilecek, imkân dâhilinde lisans öğrencilerinin ve bağımsız araştırmacıların başvuruları da değerlendirilecektir. Başvuruların kabul durumu ile ilgili bilgi başvuranların şahsi e-posta adreslerine gönderilecektir.

Seminer Hocası	Okunacak Risâle ve Müellifi
Abdullah Taha Orhan	<i>Kitâbu Beyânî's-Şerîati ve'l-Hakîka</i> Ebû Abdurrahmân Muhammed es-Sülemî (ö. 412/1021)
Abdulgüid Ayköl	<i>Mecmû'u Mesâilî't-Ta'zîr ve Hudûdî'l-Cinâyât</i> Mahmûd b. Pîr Muhammed b. Ali el-Fenârî (ö. 1007/1599)
Abdurrahman Bulut	<i>Mu'addilü's-Salât</i> Bîrgivî Mehmed Efendi (ö. 981/1573)
Abdürrahim Bilik	<i>Mesaratu'l-Ğalet fî'l-Edille</i> Ebû Abdillâh eş-Şerîf Muhammed b. Ahmed el-İdrîsî et-Tilimsânî (ö. 771/1370)
Ali Fikri Yavuz	<i>Şerhu'l-Kasîdeti'r-Rûhâniyye</i> Şemsüddîn Muhammed b. Eşref es-Semerkindî (ö. 722/1322)
Eyyup Said Kaya	<i>İ'lâmü'l-A'lâm bi-Ahkâmî'l-İkrârî'l-Âm</i> Muhammed Emîn İbn Âbidîn (ö. 1252/1836)
Fahreddin Yıldız	<i>Şerhu'l-Erbâin en-Neveviyye</i> İbnü'l-Attâr Ebü'l-Hasan Alâeddin (ö. 724/1324)
Fatma Kızıl	<i>Cevâbü'l-Hâfız Ebî Muhammed 'Abdil'azîm el-Münzirî el-Mısırî 'an Es'ile fî'l-Cerh ve't-Ta'dil</i> Ebû Muhammed Zekiyyüddîn Abdülazîm el-Münzirî (ö. 656/1258)
Harun Abacı	<i>Risâle fî Beyânî'l-Âye "yâ eyyühellezîne âmenû in câ'eküm"</i> Ahmed Çelebi b. Mustafa es-Saruhânî el-Leâîf (ö. 971/1563)
Hatice Umut	<i>el-Medînetü'l-Fâzîlâ ve es-Siyâsetü'l-Medeniyye eserlerinin belirli pasajları</i> Ebû Nasr Muhammed el-Fârâbî (ö. 339/950)
Hüseyin Örs	<i>Risâle fî Âdâbi'l-Mutâla'a</i> Abdullah el-Bosnevî (ö. 1054/1644)
Mahmut Taşçı	<i>Tenbihü'l-Vülât ve'l-Hükkâm alâ Ahkâmî Şâtîmî Hayri'l-Enâm ev Ehadi Ashâbihi'l-Kirâm</i> Muhammed Emîn İbn Âbidîn (ö. 1252/1836)
Mehmet Aktaş	<i>Lüma'u'l-Edille fî kavâ'idî Ehli's-sünne</i> İmâmü'l-Haremeyn Ebü'l-Meâîf el-Cüveynî (ö. 478/1085)
Mehmet Suat Mertoğlu	<i>et-Tefsîrü'l-Kebîr / Tefsîru Mukâtil</i> Mukâtil b. Süleymân el-Belhî (ö. 150/767)

Oturum Sayısı	Seminer Dili	Seminer Gün ve Saati
4	Türkçe	2, 6, 9 ve 13 Eylül 2025; 15:00-16:30
2	Türkçe	6 ve 13 Eylül 2025; 19:00-20:30
2	Türkçe	7, 14 Eylül 2025; 19:00-20:30
6	Türkçe	3, 5, 7, 10, 12 ve 14 Eylül 2025; 15:00-16:30
3	Türkçe	10, 11 ve 12 Eylül 2025; 21:00-22:30
2	Türkçe	4 ve 11 Eylül 2025; 19:00-20:30
6	Türkçe	1, 4, 7, 8, 11 ve 14 Eylül 2025; 17:00-18:30
2	Türkçe	3 ve 5 Eylül 2025; 19:00-20:30
1	Türkçe	1 Eylül 2025; 17:00-18:30
3	Türkçe	1, 8 ve 12 Eylül 2025; 19:00-20:30
3	Türkçe	1, 5 ve 8 Eylül 2025; 21:00-22:30
3	Türkçe	6, 12 ve 14 Eylül 2025; 19:00-20:30
4	Türkçe	2, 3, 9 ve 10 Eylül 2025; 17:00-18:30
1	Türkçe	5 Eylül 2025; 17:00-18:30,

Mehmet Zahit Tiryaki	<i>Makâle fî'n-Nefs</i> İbn Sina Ebû Âlî el-Hüseyn b. Abdillâh (ö. 428/1037)
Muhammed Faruk Çakır	<i>Kitâbü'l-Ecvibeti'l-müskite</i> Ebû İshâk İbrâhîm b. Muhammed el-Bağdâdî (ö. 322/934)
Muhammet Yurtkuran	<i>İsbâtu'l-'Akli'l-Mücerred</i> Ebû Ca'fer Nasîrüddîn Muhammed et-Tûsî (ö. 672/1274)
Muharrem Midilli	<i>İkâmetü'l-Kâdî et-Ta'zîre ale'l-Müfsid min-Gayri Dâva</i> İbn Nüceym Zeynuddin b. İbrahim (ö. 970/1563)
Murat Şimşek	<i>Beyyine Leha'r-Rüchân 'inde Te'ârûzi'l-Burhân</i> Hisâfî Abdurrahman Çelebi (ö. 1087/1676)
Mutlu Gül	<i>Behcetü't-Tahdîs bi Beyâni Usûli'l-Hadîs</i> Muhammed Mustafa eş-Şehâvî ed-Desûkî en-Nakşibendî (ö. 1167/1753'den sonra)
Müddesir Demir	<i>İbn Haldûn'un Mukaddime'sinin Hilâfet Bahislerini İçeren Belli Başlı Kısımları</i> İbn Haldûn, Ebû Zeyd Velîyyüddîn Abdurrahmân b. Muhammed (ö. 808/1406)
Münzir Şeyhhasan	<i>Risâle fî Hadîsi'n-Nebi "Mâ şâ'ellâhu kâne ve mâ lem yeşe' lem yekûn" ve'l-Âye "ve mâ teşâ'üne illâ en yeşâ'ellâh"</i> Ebû Saîd el-Hâdimî (ö. 1176/1763)
Orhan Şener Koloğlu	<i>Fasl fî'l-Âlâm min Ziyâdâtî Şerhi'l-Usûl</i> Ebû Tâlib en-Nâtık-Bilhak Yahyâ b. el-Hüseyn ez-Zeydî (ö. 424/1033)
Osman Güman	<i>er-Ruhsatu'l-Amime fî Ahkami'l-Ganime</i> Firkâh Ebû Muhammed Tâcüddîn Abdurrahmân b. İbrâhîm el-Fezârî (ö. 690/1291)
Ömer Sami Uzuner	<i>Menbau'n-Nûr fî Rü'yeti'r-Rasûl</i> Muhammed Nûrî'l-Arabî (ö. 1305/1888)
Salih Erden	<i>Risâle fî'l-Vakf</i> Muhammed b. Hamza el-Aydînî (ö. 1118/1706'dan sonra)
Yusuf Erdem Gezgin	<i>Tenbîhu'r-Rukûd alâ Mesâili'n-Nukûd</i> Muhammed Emîn İbn Âbidîn (ö. 1252/1836)

2	Türkçe	4 ve 11 Eylül 2025; 17:00-18:30
4	Türkçe	8, 9 Eylül 2025; 17:00-18:30/10, 11 Eylül 2025; 19:00-20:30
4	Türkçe	1, 2, 8 ve 9 Eylül 2025; 19:00:20:30
3	Türkçe	6, 10 ve 13 Eylül 2025; 19:00-20:30
4	Türkçe	4, 5, 11 ve 12 Eylül 2025; 21:00-22:30
2	Türkçe	3 ve 10 Eylül 2025; 17:00-18:30
3	Türkçe	3, 4 ve 5 Eylül 2025; 15:00-16:30
3	Türkçe	8, 9 ve 10 Eylül 2025; 19:00-20:30
2	Türkçe	2 ve 9 Eylül 2025; 17:00-18:30
2	Türkçe	2 ve 4 Eylül 2025; 19:00-20:30
1	Türkçe	7 Eylül 2025; 17:00-18:30
3	Türkçe	10, 11 ve 12 Eylül 2025; 17:00-18:30,
4	Türkçe	2, 4, 9 ve 11 Eylül 2025; 15:00-16:30

1- Harun Abacı

Risâle: *Risâle fî beyânî'l-âye ve huve 'yâ eyyühellezîne âmenû in câêküm*

Müellifi: Ahmed Çelebi b. Mustafa es-Saruhânî
el-Leâlî (ö. 971/1563)

Risâle, Hucurât Sûresi'nin altıncı âyeti etrafında teşekkül eden "fasık" kavramı vesahâbe adaleti ilkesine dair değerlendirmeleriyle, ayrıca Zemahşerî'nin *el-Keşşâf* tefsirindeki izahlara yönelik eleştirileriyle dikkat çeken nadide bir eserdir. Söz konusu risâle, rivayet zincirlerinin güvenilirliği, metinlerin anlam katmanları ve kavramların itikadi yorumları bakımından oldukça özlü bir içeriğe sahiptir. Özellikle âyetin nüzûl sebebine dair farklı rivayet varyantlarını mukayeseli bir yöntemle değerlendirmesi ve bu bağlamda "fasık" kavramına dair geleneksel yorumlara yeni açılımlar sunması, eserin ilmî kıymetini artırmaktadır. Ahmed Çelebi, bu risâlede yalnızca Zemahşerî'nin yorumlarını eleştirmekle kalmayıp, aynı zamanda Ehl-i Sünnet kelâm geleneği içerisinde sahâbe adaleti doktrinini müdafaa etmekte; bu yönüyle Mu'tezile'nin büyük günah anlayışına karşı argümanlar geliştirmektedir. Risâlede, yalnızca kalamî değil aynı zamanda hadis tenkidi, dilbilimsel tahlil ve tarihî bağlam gibi farklı disiplinlerin izleri de açıkça müşahede edilmektedir.

1 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça
Seminer Dili: Türkçe

1 Eylül 2025 Pazartesi 17:00-18:30

2- Mehmet Aktaş

Risâle: *Lüma'u'l-edille fî kavâ'idî Ehli's-sünne*

Müellifi: İmâmü'l-Haremeyn Ebü'l-Meâlî el-Cüveynî
(ö. 478/1085)

Cüveynî, Eş'arî kelâmının mütekaddimûn dönemindeki son halkalardan biridir. Eserlerinin bir kısmını, Bâkılânî'nin görüşlerini yakından takip ederek kaleme almıştır. Bu çerçevede sırasıyla *et-Telhîs*, *eş-Şâmil*, *el-İrşâd* ve *el-Lüma'* adlı eserleri öne çıkar. Bunlardan ilki fıkıh usûlüne dairken; diğer üçü, cevher-araz teorisine bağlı kelâm metinleridir. Bu eserler arasında en kısa ve seminer kapsamında tamamlanabilmesi öngörülen eser *Lüma'* olduğu için, bu metni kaynak olarak kullanmayı uygun görmekteyiz. Cüveynî, söz konusu eserleri tamamladıktan sonra doğup büyüdüğü Nîsâbur'a döner ve burada *el-'Akîdetü'n-Nizâmiyye ile el-Burhân fî Usûli'l-Fıkh* adlı çalışmalarını kaleme alır. Bu ikinci dönem eserlerinde, klasik hudûs delili yerine kavramsal çıkarıma daha yakın duran imkân delilini tercih eder. Ayrıca, kelâm atomculuğunun tümel modeli olan hâller teorisinden de klasik felsefenin tümel modeli anlayışına geçme eğilimi sergiler. Bu çerçevede, yürütülecek seminerlerde felsefî sistem temayülü gösteren ikinci dönem Cüveynî yerine, Bâkılânî'nin çizgisini takip eden ve atomcu evren tasavvuru doğrultusunda yapılandırılmış kelâm sistemini merkeze almayı hedeflemekteyiz.

4 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça
Seminer Dili: Türkçe

2, 3, 9 ve 10 Eylül 2025 (Salı ve Çarşamba Günleri)
17:00-18:30

3- Abdurrahman Bulut

Risâle: *Mu‘addilü’s-salât*

Müellifi: Birgivî Mehmed Efendi (ö. 981/1573)

Birgivî Mehmed Efendi’nin fıkıh alanındaki önemli eserlerinden biri, ömrünün sonlarına doğru telif ettiği *Mu‘addilü’s-salât* isimli risâledir. Müellif bu risâleyi telif etmesine gerekçe olarak toplumda ta’dil-i erkâna yeterince dikkat edilmediğine dair müşahedesini ifade eder. Birgivî, bu risâlesinde konuyu bir “mukaddime” ve bir “matlab” başlığı altında ele alır. Mukaddimede ta’dil-i erkân, kavme ve celse kavramlarını ve fakihlerin bu mesele hakkındaki görüşlerini inceler. Daha sonra Hanefî mezhebindeki tercihe esas olan görüşü “vacip” olarak tayin eder. Matlab başlığı altında ise vacip görüşünün delillerini nakledip izah eder ve ta’dil-i erkânı terk etmenin olumsuz neticelerini vurgulu bir şekilde ifade eder. Birgivî, özellikle Hanefî imamları arasındaki ihtilafı ele alırken (amelî) farz ve vacip kavramlarının mahiyetine ve ilgili hükümlerin ne tür delillerle sabit olduğuna dair bazı açıklamalar yapmak-tadır. Bu risâleyi konu edinen oturumlarda Birgivî’nin mutlak olarak farz veya rükün terimlerini kullanarak işaret ettiği amelî farz kavramı ve vacip hakkında yapmış olduğu açıklamalar, Hanefî fıkıh doktrini ile mukayeseli olarak ele alınacaktır. Ta’dil-i erkân hakkında benimsenen vacip görüşünü temellendirmek üzere naklettiği delillerin, bu hükmün amelî farzdan ayrıştırılması bakımından yeterli olup olmadığı tahlil edilecektir.

2 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça

Seminer Dili: Türkçe

7, 14 Eylül 2025 (Pazar Günleri) 19:00-20:30

4- Ömer Sami Uzuner

Risâle: *Menbau'n-Nûr fî Rü'yeti'r-Rasûl*

Müellifi: Muhammed Nûrû'l-Arabî (ö. 1305/1888)

Muhammed Nûrû'l-Arabî'nin 17 yaşında Mekke'ye gidişiyile başlayan ve manevi terakki sürecine dair tecrübelerini kapsayan otobiyografik risâlesidir. Risâlede Nûrû'l-Arabî'nin tasavvufî düşüncesinin temellerini teşkil eden unsurların hangi zaman ve mekânda kendisine intikal ettiğine dair bilgiler mevcuttur. Düşüncesinin merkezinde yer alan tevhîd ve ittihâd makamlarını içeren seyrini ve seyrine etki eden isimleri bu risâlede görmek mümkündür. Nûrû'l-Arabî'nin tasavvufî şahsiyetini ve düşüncesini genel hatlarıyla sunan bu risâle, kendi kaleminden çıkmış olmasıyla ayrıca dikkat çekici bir nitelik arz etmektedir.

1 Oturum

Risâlenin Dili: Klasik Türkçe

Seminer Dili: Türkçe

7 Eylül 2025 Pazar 17:00-18:30

5- Fahreddin Yıldız

Risâle: *Şerhu'l-Erbâin en-Neveviyye*

Müellifi: Ebü'l- Hasan Alâeddin İbnü'l-Attâr (ö. 724/1324)

Nevevî'nin Erbaîn'i üzerine yazılan şerhler arasında ilk akla gelenlerden biri, onun yakın öğrencisi İbnü'l-Attâr'ın Şerhu'l-Erbâin'idir. Nevevî'nin eserlerini özetlemesiyle tanınan ve Muhtasarü'n-Nevevî veya en-Neveviyyü's-sagîr diye şöhret bulan İbnü'l-Attâr, Erbaîn şerhini benzerlerine nazaran çok farklı bir usulle kaleme almıştır. O, şerhinin büyük bölümünü, kendisinden "Şeyhimiz Muhyiddîn" diye bahsettiği Nevevî'nin eserlerinden yaptığı nakillerle meydana getirmiştir. İlmî çalışmalarının önemli bir kısmını hocası Nevevî'nin mirasına hizmete adayan İbnü'l-Attâr'ın kaleme aldığı Erbaîn şerhinin kurgusal açıdan oldukça orijinal olduğu belirtilmelidir. O, şerhini Nevevî'nin eserlerinden ve yakinen muttali olduğu ilmî yaklaşımlarından hareketle telif etmiştir. Bu açıdan bakıldığında İbnü'l-Attâr'ın çalışmasının klasik şerh formatının dışına çıkarak bir tür şerh inşasına dönüştüğü söylenebilir. İbnü'l-Attâr, Nevevî'nin vefatından önceki altı yılı kendisine yakın talebelikle geçirmesi ve eserlerini teferruatıyla tanıması gibi özellikleriyle böyle bir şerhi hazırlamaya muvaffak olmuş ve Nevevî'nin Erbaîn'i şerh etme arzusunu yerine getirerek bir vefa örneği sergilemiştir.

6 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça
Seminer Dili: Türkçe

1, 4, 7, 8, 11 ve 14 Eylül 2025 (Pazartesi, Perşembe ve Pazar Günleri) 17:00-18:30

6- Hüseyin Örs

Risâle: *Risâle fî Âdâbi'l-Mutâla'a*

Müellifi: Abdullah el-Bosnevî (ö. 1054/1644)

Osmanlı ilim dünyasının önemli simalarından, aynı zamanda *Fusûsü'l-Hikem* şârihi olarak tanınan Abdullah b. Muhammed b. Abdullah el-Bosnevî, kaleme aldığı *Risâle fî Âdâbi'l-Mutâla'a* adlı çalışmasıyla İslâm ilim geleneğinde mütalaa adabına dair özgün bir metin ortaya koymuştur. Bosnevî, risâlesinin başında uzun süre kimsenin kaleme almadığı bir konuda yazmayı düşündüğünü ve sonunda bu metni telif ettiğini belirtir. Mütalaa adabı, özellikle mantık, adâbü'l-bahs ve münazara ilimlerinin teşekkülünden sonra İslâm dünyasında ortaya çıkan yeni bir disiplindir. Mütalaa adabının temel amacı, kişinin tedris hayatı boyunca edindiği bilgileri bir hocaya ihtiyaç duymaksızın farklı metinlere nasıl uygulayabileceğini göstermek ve metinlerin murat ettiği anlamlara ulaşma yollarını öğretmektir. Günümüzdeki derin okuma veya eleştirel okuma biçimlerinden oldukça farklı ve çok daha yoğun bir öğrenme süreci sunan bu yaklaşım, ilk dönemlerde daha çok pratik bir yöntem olarak kullanılmış; ancak zamanla, özellikle Osmanlı'daki okuma kültürü ve yöntemleriyle birlikte ilmî bir disipline dönüşmüştür. Bosnevî'nin söz konusu risâlesi de bu doğrultuda kaleme alınmış; mukaddime, üç bâb ve bir maksaddan oluşan kısa fakat ilmî anlamda disiplin kurucu nitelikte bir metin olarak dikkat çekmektedir.

3 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça

Seminer Dili: Türkçe

1, 5 ve 8 Eylül 2025 (Pazartesi, Cuma ve Pazartesi)

21:00-22:30

7- Abdullah Taha Orhan

Risâle: *Kitâbu Beyânîş-şerîati ve'l-hakîka*

Müellifi: Ebû Abdirrahmân Muhammed b. El-Hüseyn b. Muhammed es-Sülemî (ö. 412/1021)

Günümüze ulaşan ilk sûfî tabakat eseri ve tasavvufî tefsiriyle tanınan Sülemî'nin çok sayıda risâlesi bulunmaktadır. Programda okuyacağımız *Kitâbu Beyânîş-şerîati ve'l-hakîka* başlıklı risâlesi üç varak hacminde olup bulunan iki yazma nüshasından tahkik edilerek neşredilmiştir. Eser, “Bizde cihat edenleri biz, elbette yollarımıza iletiriz” (Ankebût, 29/69) ayeti bağlamında şeriat ve hakikat bilgisinin ayrımı, bütünlüğü ve çelişip çelişmediği gibi sorunları ele alır. Risâle, şeriat ve hakikat ilimlerini karşılaştırmalı ele alarak aralarında bir çelişki olmadığını, aksine bunların birbirini tamamlayan zâhir ve bâtın ilimleri olduğunu vurgular. “Halbuki onu, Rasûl'e veya aralarında yetki sahibi kimselere götürselerdi, onların arasından işin içyüzünü anlayanlar, onun ne olduğunu bilirlerdi” (Nisâ, 4/83) ayetine atıfla, Sülemî ayette zikredilen istinbât eylemini zâhirden bâtına yapılan bir akıl yürütme olarak görür. Zâhir bâtından neşet etmiştir, bu nedenle ikisi arasında ayrılık olmamalıdır. Eserde ayet ve hadislerin yanı sıra sûfîlerin sözleri delil olarak kullanılmıştır. Risâle, erken dönem sûfîlerinin genelde zâhir-bâtın ve özelde fıkıh-tasavvuf ilimleri arasında kurdukları ilişkiyi göstermesi açısından önemlidir.

4 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça
Seminer Dili: Türkçe

2, 6, 9 ve 13 Eylül 2025 (Salı ve Cumartesi Günleri)
15:00-16:30

8- Münzir Şeyhhasan

Risâle: *Risâle fî Hadîsi'n-Nebî "Mâ şâellâhu kâne ve mâ lem yeşe' lem yekün" ve'l-âye "ve mâ teşâ'üne illâ en yeşâellâh"*

Müellifi: Ebû Saîd el-Hâdimî, Muhammed b. Mustafa b. Osman el-Hâdimî el-Konevî (ö. 1176/1763)

Bu risâle, Osmanlı dönemi âlimlerinden Ebû Saîd el-Hâdimî'nin kaleme aldığı kısa fakat derinlikli kelâmî bir metindir. *Risâle fî Hadîsi'n-Nebî "Mâ Şâellâhu Kâne ve mâ lem Yeşe' lem Yekün" ve'l-Âye "ve mâ teşâ'üne illâ en Yeşâellâh"* başlığını taşıyan bu eser, kader ve ilâhî irade meseleleri etrafında tartışılan bir hadis ve ayetin mantıkî ve kelâmî yönden tahlilini konu edinmektedir. Müellif, "Her neyi Allah dilerse olur, dilemediği ise olmaz" hadisi ile "Siz dileyemezsiniz, ancak Allah dilerse" ayeti arasında mantıkî bir kıyas kurularak yapılan istidlâlin muhtemel yanlışlıklarını göstermeye çalışır. Bu bağlamda kıyasta kullanılan öncüllerin mevcut-mâdum ayrımı üzerinden nasıl farklı anlamlara yol açabileceğini ortaya koyar. Risâle, Hâdimî'nin mantık ve kelâm disiplinlerindeki yetkinliğini yansıttığı gibi irade, kudret ve fiil ilişkisinin söz konusu edildiği klasik kelâmî problemler açısından da dikkat çekici bir örnektir.

3 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça
Seminer Dili: Türkçe

8, 9 ve 10 Eylül 2025 (Pazartesi, Salı ve Çarşamba)
19:00-20:30

9- Muharrem Midilli

Risâle: *İkâmetü'l-Kâdî et-Ta'zîre ale'l-Müfsid min-Gayri Dâva*

Müellifi: İbn Nüceym (ö. 970/1563)

Kayıtlara göre İbn Nüceym bu risâlesini 9 Şevval 968 (23 Haziran 1561) tarihinde, bir pazar günü telif etmiştir. Her ne kadar Resâil-i İbn Nüceym içinde tabedilmiş olsa da risâle şimdiye kadar müstakil bir çalışmaya konu edilmemiştir. İbn Nüceym bu risâlede, hâkimin herhangi bir dava veya şikâyet olmaksızın ta zîr cezası uygulayabileceği durumları Hanefî fıkhnın çeşitli alanlarından örneklerle açıklamakta ve bu uygulamanın gelenekte dayandığı nazarî esasları ortaya koymaktadır. Risâle, Hanefî geleneğinde ta zîrin mahiyetinin kavranması ve bu cezanın hadd ve kısas türü cezalardan ayırt edilmesi bakımından kayda değerdir. Risâlenin Türkiye'deki yazma kütüphanelerinde çok sayıda nüshasının bulunması Osmanlı ilmi çevrelerinde de yankı bulduğuna işaret etmektedir. Bu sebeple risâlenin Osmanlı ceza hukuku tecrübesinden örneklerle birlikte okunmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

3 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça
Seminer Dili: Türkçe

6, 10 ve 13 Eylül 2025 (Cumartesi, Salı ve Cumartesi)
19:00-20:30

10- Yusuf Erdem Gezgin

Risâle: Tenbîhu'r-Rukûd alâ Mesâili'n-Nukûd

Müellifi: Muhammed Emîn İbn Âbidîn (ö. 1252/1836)

Bu makale, İslâm hukuk geleneğinde para değerinin değişmesiyle ilgili fikhî hükümleri ele almaktadır. Özellikle Hanefî mezhebi çerçevesinde şekillenen görüşler doğrultusunda, paranın değer kazanması, değer kaybetmesi, piyasadan çekilmesi veya geçerliliğini yitirmesi gibi durumlarda akitlerin geçerliliği, borçların ödenmesi ve tarafların haklarının nasıl belirleneceği detaylı şekilde incelenmektedir. İbn Âbidîn'in kaleme aldığı metin, klasik fıkıh literatüründe yer alan temel kaynaklardan alıntılarla desteklenmiş, meselelere dair farklı imamların görüşlerine ve bu görüşlerin delillerine yer verilmiştir. Çalışma, İslâm hukukunun para ile ilgili meselelerde nasıl bir içtihat sistemi geliştirdiğini ve bu sistemin ekonomik hayata nasıl yön verdiğini göstermesi bakımından önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Özellikle faiz, enflasyon ve borç ilişkileri gibi güncel meselelerde tarihî perspektif sunar.

4 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça

Seminer Dili: Türkçe

2, 4, 9 ve 11 Eylül 2025 (Salı ve Perşembe Günleri)

15:00-16:30

11- Mehmet Suat Mertoğlu

Risâle: *et-Tefsîrû'l-Kebîr / Tefsîru Mukâtil*

Müellifi: Ebü'l-Hasen Mukâtil b. Süleymân b. Beşîr el-Ezdî el-Belhî (ö. 150/767)

Bir Kitabın Tarihine Giriş: *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân* Mukâtil b. Süleymân tefsir tarihinin kurucu isimlerinden biridir. *et-Tefsîrû'l-kebir* ya da *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân* adıyla bilinen telifi günümüze ulaşan en erken ve tam tefsir eseri olduğu gibi, ağırlıklı olarak 500 ahkâm âyetinin tefsirine dair *Tefsîru hamsi mie âye mine'l-Kur'ân* ile Kur'ân-ı Kerîm'de bir kelimenin bağlamına göre değişen anlamlarını mükerrerleriyle inceleyen *el-Vücûh ve'n nezâir* adlı eserleri de kendi türlerinin günümüze ulaşan en erken örneklerini oluşturur. Mukâtil tefsirde kurucu şahsiyetlerden biri olmakla birlikte çağdaş tefsir tarihi yazımında hak ettiği ilgiyi yeterince görememiştir. Diğer yandan Mukâtil'in eserleri hakkında aidiyet ve özgünlük tartışmaları yanında henüz ilimlerin sistemleşmediği ve telif geleneklerinin oluşmadığı erken bir dönemde kaleme alınmaları sebebiyle müphem ve tartışmalı bazı noktalar da bulunmaktadır. Özellikle *et-Tefsîrû'l-kebir*'in farklı rivayetleri ve sonrasına intikali keyfiyeti bunlardan bazılarıdır. Bu seminerde *et-Tefsîrû'l-kebir*'in Bursa Hasan Çelebi 27 numarada kayıtlı yazma nüshasında yer alan, eserin Bağdat rivayetinin sonrasına intikaline ışık tutan kısmı (yaklaşık yarım sayfa) okunacaktır. Bu şekilde bir ölçüde Mukâtil ve eserinin hikâyesi yanında erken dönem kitap kültürü ve telif alışkanlıkları konusu da gündemeye getirilmeye çalışılacaktır.

1 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça

Seminer Dili: Türkçe

5 Eylül 2025 Cuma 17:00-18:30

12- Orhan Şener Koloğlu

Risâle: *Fasl fi'l-Âlâm min Ziyâdâtî Şerhi'l-Usûl*

Müellifi: Ebû Tâlib en-Nâtık-Bilhak Yahyâ b. el-Hüseyn b. Hârûn b. el-Hüseyn ez-Zeydî el-Alevî et-Tâlibî (ö. 424/1033)

Mu'tezile'nin adalet ilkesinin temel önermesi, Allah'ın fiillerinin bütünüyle iyi (hasen) olduğu ve O'nun asla kötü (kabih) olanı işlemeyeceğidir. Bu sebeple Mu'tezililer kâinatta Allah'ın iradesine bağlı olarak gerçekleşen bütün olguların iyi (hasen) olduğunu kabul etmişlerdir. Bu bağlamda karşılaşılan ve açıklanması gereken problemlerden bir tanesi de elem problemidir. Başta insanlar olmak üzere bütün canlıların çektikleri acıların ahlâkî açıdan iyi (hasen) olduğunu iddia eden Mu'tezililer, bu iddialarını rasyonel ve objektif ilke ve açıklamalara dayandırmaya çalışmışlar ve elem olarak addedilebilecek olguların hangi şartlarda iyi (hasen) olarak nitelendirilebileceğini açıklamaya çalışmışlardır. Mu'tezilî düşüncenin derli toplu veciz bir manifestosu olan Zeydî-Mu'tezilî müellif Ebû Tâlib en-Nâtık-Bilhak'ın *Ziyâdâtü Şerhi'l-Usûl* adlı eserinin ilgili bölümü de Mu'tezile'nin bu konudaki yaklaşımını başarılı bir şekilde özetleyen pasajlardan bir tanesidir.

2 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça
Seminer Dili: Türkçe

2 ve 9 Eylül 2025 (Salı Günleri) 17:00-18:30

13- Mehmet Zahit Tiryaki

Risâle: *Makâle fi'n-Nefs*

Müellifi: Ebû Alî el-Hüseyn b. Abdillâh b. Alî b. Sînâ
(ö. 428/1037)

Nefs teorisi ve ilişkili meseleler İbn Sînâ'nın erken dönem eserlerinden geç dönem eserlerine kadar ilgilendiği temel problemlerden birisi olmuştur. İbn Sînâ entelektüel hayatı boyunca bir nefsin, kendisiyle ilişki kurmaya hazır hale gelmiş bir bedenle birlikte nasıl var olduğundan başlayarak, hayatın bütününe yayılan her türden biyolojik, yaşamsal, duyuşsal, bedensel, fiziksel ve zihinsel etkinliğin nefis-beden birlikteliği içinde nasıl gerçekleştiğini felsefi olarak açıklamaya çalışmakta; bunun ardından genel olarak canlı varlıkları, özel olarak insanı oluşturan nefis ve beden şeklindeki iki temel bileşenin hayatın son bulduğu noktadan sonraki durumlarına ilişkin kendi içinde tutarlı bir açıklama sunmaya gayret etmektedir. Bu seminerde İbn Sînâ'nın erken dönem eserlerinden biri olan *Makâle fi'n-Nefs* okunacak, İbn Sînâ'nın kariyerinin başında nefisle ilgili problemlere yaklaşımı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

2 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça
Seminer Dili: Türkçe

4 ve 11 Eylül 2025 (Perşembe Günleri) 17:00-18:30

14- Salih Erden

Risâle: *Risâle fi'l-Vakf*

Müellifi: Muhammed b. Hamza el-Aydinî (ö.
1118/1706'dan sonra)

Osmanlı taşra ulemâsının önemli temsilcilerinden olan Muhammed b. Hamza el-Aydinî, pek çok ilmi sahada kaleme aldığı risâleleriyle temayüz etmiştir. Özellikle fıkha dair eserleri, yaşadığı dönemin hukukî problemlerini yansıtmaları açısından önem arz etmektedir. Kendisine yöneltilen sorulara verdiği cevapları risâleleri aracılığıyla günümüze taşıyan Aydinî, meseleleri ele alırken sadece klasik görüşleri aktarmakla yetinmeyip, toplumsal ihtiyaçları ve uygulamadaki sorunları da dikkate alarak gerektiğinde kendi kanaatini açıkça ifade etmiştir. Aydinî'nin *Risâle fi'l-Vakf* adlı eseri, vakıf hukukunun teorik temellerini ve uygulamaya dair esaslarını sistematik ve veciz bir üslupla ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir. Üç oturumdan oluşacak bu seminer dizisinde, Aydinî'nin söz konusu eseri çerçevesinde vakıf hukukunun nazari temelleri ve pratik yansımaları tartışılacaktır.

3 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça

Seminer Dili: Türkçe

**10, 11 ve 12 Eylül 2025 (Çarşamba, Perşembe ve
Cuma Günleri) 17:00-18:30**

15- Ali Fikri Yavuz

Risâle: *Şerhu'l-Kasîdeti'r-Rûhâniyye*

Müellifi: Şemsüddîn Muhammed b. Eşref es-Semer-kandî (ö. 722/1322)

“İlmu'l-âfâk ve'l-enfûs” ismiyle bir disiplin kurma girişimindeki Semerkandî, bu disiplinin son mazharında, âfâk ile enfûsün mezci kabul edilen insana odaklanır. Bu anekdot müellifin düşünce dünyasında insan kavramının merkezi konumu için bir ipucudur. Nefs konusu ise bu merkezi kavramın çekirdeğini oluşturur. Semerkandî pek çok eserinde nefis konusunu inceler ancak İbn Sînâ'ya nazire olarak kaleme aldığı kasidesi ve şerhi bu incelemelerinin güzide bir hûlasasıdır. Dahası, bu nazire dışında İbn Sînâ'ya atfedilen Ruh Kasidesi'ne de bir şerhi olan Semerkandî, Ruh Kasidesi edebiyatının en önemli isimlerindendir. *Şerhu'l-Kasîdeti'r-Rûhâniyye*; Semerkandî'nin hem nefse dair mefkuresini hem İbn Sînâ merkezli nefis teorilerinin eleştirilerini hem de *Ruh Kasidesi*'yle yaptığı edebî atışmayı içerir. Seminer boyunca bu üç bağlamda eserin karşılaştırmalı bir incelemesi hedeflenmektedir.

3 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça

Seminer Dili: Türkçe

10, 11 ve 12 Eylül 2025 (Çarşamba, Perşembe ve Cuma) 21:00-22:30

16- Muhammed Faruk akır

Risâle: *Kitâbü'l-Ecvibeti'l-müskite*

Müellifi: Ebû İshâk İbrâhîm b. Muhammed b. Ahmed
b. Ebî Avn el-Bağdâdî (ö. 322/934)

Hazırcevaplık teması ekseninde teşekkül eden ve kahir ekseriyeti Arap, hatırı sayılır bir bölümü de Grek medeniyetine ait rivayetlerden oluşan *el-Ecvibetü'l-müskite* Abbâsi devri kâtiplerinden İbrahim İbn Ebû 'Avn'ın kaleme aldığı klasik bir anekdot derlemesidir. Tespiti-mize göre bu eser hazırcevaplık temalı ilk müstakil derleme olup gerek sistematığı ve veciz üslubu gerek sunduğu otantik anekdot malzemesiyle müteakip dönemlerde telif edilen edep koleksiyonlarına büyük katkılar sağlamış öncü bir çalışmadır. Kısa hacmine rağmen konu çeşitliliği açısından geniş bir yelpaze sunan eser ağırlıklı olarak Hicri ilk üç yüzyıla dair anlatılarda bulunmakta olup bu devirlerin sosyal dokusu, dinî görüntüsü, günlük pratikleri, siyasi atmosferi, mizah anlayışı ve kültürel kimliği hakkında çok önemli detaylar sunmaktadır. Tema zenginliğinin yanı sıra karakter kadrosu açısından da oldukça geniş bir tabana yayılan bu nadide derleme halifeler, devlet adamları, şairler, âlimler, Yunan filozofları, zâhitler, kelâmcılar, bedeviler, nüktedanlar, muhannesler, hür kadınlar ve cariyeler başta olmak üzere gerek ismen gerek anonim hüviyette karşımıza çıkan etraflı bir karakter kadrosuna sahiptir. Gülmece sanatının hemen her tür ve tonuna dair kapsamlı bir içerik sunan *el-Ecvibetü'l-müskite* klasik Arap mizahının kadim ve seçkin bir örneği olmasının yanı sıra medeniyet tarihi araştırmaları için de göz ardı edilemez bir referanstır.

4 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça
Seminer Dili: Türkçe

8, 9 Eylül 2025 (Pazartesi, Salı) 17:00-18:30

10, 11 Eylül 2025 (Çarşamba, Perşembe) 19:00-20:30

17- Hatice Umut

Risâle: *el- Medînetü'l-Fâzılâ ve es-Siyâsetü'l-Medeniyye*
eserlerinin belirli pasajları

Müellifi: Ebû Nasr Muhammed b. Muhammed b.
Tarhan b. Uzluğ el-Fârâbî et-Türkî (ö. 339/950)

İslâm'da siyaset felsefesinin kurucu filozofu olarak kabul edilen Fârâbî, felsefî düşüncesini sistematik tarzda kaleme aldığı *el-Medînetü'l-Fâzılâ ve es-Siyâsetü'l-Medeniyye* eserlerinde İslâm siyaset felsefesinin kurucu kavram ve önermelerini belirlemiş, siyasetin aslı gayesini ve temel hedeflerini ortaya koymuştur. Merkezinde, insanın nihaî yetkinliğini gaye edinen siyasî düzenin ne olduğu ve bu düzenin nasıl kurulacağı sorularının yer aldığı Fârâbî'nin siyaset incelemesi, insana mahsus bir iyinin (hayr) olduğu ve insanın bu iyiye ulaşmakla yükümlü kılındığı kabulünü esas alır. Siyasî toplumun kökeni, rejim türleri, yöneten-yönetilen ilişkisi, yasaların kökeni ve yasa koyma faaliyeti gibi siyaset felsefesine ait temel meseleleri metafizikte kabul ettiği ilke ve kabullerden hareketle açıklamak suretiyle o, bir taraftan siyasî varlık alanının ontolojik statüsünü belirlemiş diğer taraftan siyasî şey, durum ve fiillerin meşruiyet zeminini göstermiştir. Fârâbî'nin siyaset düşüncesine genel bir giriş olarak planlanan bu seminer dizisinde “insanî içtimain kökeni” ve “insan için en iyi/en uygun siyasî yönetim/rejim nedir?” soruları ele alınacaktır. Fârâbî'nin siyaset incelemesinin başlangıç noktasını teşkil eden “insanların hangi nedenden ötürü bir arada ve belli bir düzen dâhilinde yaşadığı” sorusu, filozofun insan tabiatı ile siyasî toplum düzeni arasında kurduğu irtibatın anlaşılması noktasında önem arz ederken, “en iyi rejim” tartışması, filozofun insanî yetkinlik ile siyaset arasında kurduğu irtibatın anlaşılması noktasında önem arz eder. Fârâbî'nin, *el-Medînetü'l-Fâzılâ ve es-Siyâsetü'l-Medeniyye*'deki ilgili açıklamalarının esas alınacağı bu seminer dizisinde bu iki soru üzerinden filozofun hakikat bağlamını esas alan siyaset düşüncesinin temel kavram ve önermeleri tahlil edilmeye çalışılacaktır.

Okunması Planlanan Pasajlar

İnsanî İçtimâın Kökeni Meselesinde:

- *el-Medînetü'l-Fâzıla*: Beşinci Fasl, On Beşinci Bap: 184-196 arası sayfalardaki paragraflar. Arapça ve Türkçe nüsha için bkz. Çev. Yaşar Aydınli, İstanbul: Litera Yayıncılık, 2018.

- *es-Siyâsetü'l-Medeniyye*: İkinci Bölüm: [64], s. 96-100. Arapça ve Türkçe nüsha için bkz. Çev. Yaşar Aydınli, İstanbul: Litera Yayıncılık, 2020.

İnsan İçin En İyi/En Uygun Siyasî Yönetim/Rejim Modeli Olarak Faziletli Devlet Bölümünde:

- *el-Medînetü'l-Fâzıla*: Beşinci Fasl, On Beşinci Bap: s. 186-190.

3 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça

Seminer Dili: Türkçe

**1, 8 ve 12 Eylül 2025 (Pazartesi ve Cuma Günleri)
19:00-20:30**

18- Müddessir Demir

Risâle: *İbn Haldûn'un Mukaddime'sinin hilâfet bahislerini içeren belli başlı kısımları*

Müellifi: İbn Haldun, Ebû Zeyd Veliyyüddîn Abdurrahmân b. Muhammed (ö. 808/1406)

İbn Haldûn, yalnızca tarih ve toplum kuramıyla değil, siyaset düşüncesine dair derinlikli analizleriyle de klasik İslâm düşüncesinin özgün simalarındandır. Mukaddime adlı eseri, bu yönüyle zengin tartışmalar barındırır. Planlanan programda, *Mukaddime*'nin hilâfet/imâmet konusunu ele alan bölümlerinin belli başlı kısımları okunacak ve tartışılacaktır. Özellikle hilâfetin anlamı ve mahiyeti, gerekliliği ve şartları gibi başlıklar çerçevesinde metin odaklı bir çözümleme yapılacaktır. Bu okumalar vesilesiyle İbn Haldûn'un İslâm siyaset düşüncesinin temel meseleleriyle kurduğu ilişki irdelenecektir.

3 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça

Seminer Dili: Türkçe

3, 4 ve 5 Eylül 2025 (Çarşamba, Perşembe ve Cuma)
15:00-16:30

19- Mahmut Taşçı

Risâle: *Tenbihü'l-Vülât ve'l-Hükkâm alâ Ahkâmi Şâtimi Hayri'l-Enâm ev Ehadi Ashâbihi'l-Kirâm*

Müellifi: Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilazîz el-Hüseynî ed-Dımaşkî (ö. 1252/1836)

Bu risâle, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) sebbeden kimsenin İslâm'a rücu etmesi halinde tövbesinin geçerli olup olmayacağı meselesi çerçevesinde kaleme alınmıştır. İbn Âbidîn, fetvalarının da yer aldığı *Tenkîhu'l-Fetâva'l-Hâmidîyye* adlı eserinde, bu tür bir kimsenin tövbe etmesi hâlinde katledilemeyeceği kanaatine ulaşmıştır. Bu yaklaşım, tövbe etse dahi böyle bir kimsenin öldürülmesi gerektiği görüşünde olan dönemin Humus müftüsü Abdüssettâr Efendi el-Etâsî'nin zihninde bazı tereddütler uyandırmış ve Etâsî, meseleyi daha iyi kavrayabilmek için İbn Âbidîn'den izah talep eden bir mektup göndermiştir. Bu ilmî istifsara cevap olarak telif edilen risâle, özellikle Müslüman ve zimmî kimselerin sebbi fiiline ilişkin fikhî hükümler etrafında şekillenmiştir. Müellif, Hanefî mezhebi içinde konunun yeterince açıklığa kavuşturulmadığını tespit etmiş; bu eksikliği gidermek üzere delilleri sistematik biçimde bir araya getirerek mezhepler arası karşılaştırmalı bir çözümleme sunmuştur. Seminer dizisi boyunca risâle, bağlamsal veriler ışığında ele alınacak ve dönemin sosyal ilişkileriyle birlikte değerlendirilecektir. Ayrıca metnin ilmî türü ve metodolojik düzlemi de tartışmaya açılacaktır.

3 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça

Seminer Dili: Türkçe

6, 12 ve 14 Eylül 2025 (Cumartesi, Cuma ve Pazar)
19:00-20:30

20- Muhammet Yurtkuran

Risâle: *İsbâtü'l-'Akli'l-Mücerred*

Müellifi: Ebû Ca'fer Nasîrüddîn Muhammed b. Muhammed b. el-Hasen et-Tûsî (ö. 672/1274)

Nasîrüddin Tûsî'nin *İsbâtü'l-'Akli'l-Mücerred* adlı risâlesi, İslâm düşüncesinde yalnızca mücerret aklın varlığını temellendirmeyi amaçlamakla kalmaz; aynı zamanda nefsü'l-emr kavramı üzerine kaleme alınmış ilk müstakil ve sistematik metinlerden biri olma özelliğini taşır. Tûsî, mücerret aklı kabul etmekle birlikte, onu kelâmın irade sahibi Tanrı anlayışıyla uyumlu biçimde ve Meşşâî gelenekten ayrışan bir çerçevede yorumlayarak kelâm-felsefe etkileşiminin özgün bir örneğini ortaya koyar. Risâlenin ana odağını oluşturan nefsü'l-emri ise faal akılda bulunan akledilirlerle özdeşleştirir. Bu felsefî yapıyı Kur'anda geçen levh-i mahfûz ve kitâb-ı mübîn gibi vahyî kavramlarla ilişkilendirerek metafizik ve dinî düşünce arasında bir köprü kurar. Tûsî'ye göre zihnî önermelerin doğruluğu, onların nefsü'l-emre uygunluğuna bağlıdır. Bu uygunluk ise önermenin özne-yüklem yapısına, bu unsurların haricî ya da zihnî oluşuna ve ayrıca mümkün veya mümtenî olmalarına göre farklı biçimlerde değerlendirilir. Varlık ve bilgi felsefesinin temel meselelerine getirdiği bu derinlikli analizler sayesinde risâle, üzerine yazılan çok sayıda şerh ve haşiye ile zengin bir literatür doğurmuş; klasik İslâm düşüncesindeki ontolojik ve epistemolojik tartışmaları anlamak için önemli bir başvuru kaynağı hâline gelmiştir.

4 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça
Seminer Dili: Türkçe

1, 2, 8 ve 9 Eylül 2025 (Pazartesi ve Salı Günleri)
19:00-20:30

21- Osman Guman

Risâle: *er-Ruhsatu'l-Amîme fî Ahkâmî'l-Ganîme*

Müellifi: Firkâh Ebû Muhammed Tâcuddîn Abdurrahmân b. İbrâhîm el-Firkâh el-Fezârî (ö. 690/1291)

Şâfiî fukahadan Firkâh adıyla tanınan Tâcuddîn el-Fezârî ganimet paylaşımına dair olan *er-Ruhsatu'l-amîmetu fî ahkâmî'l-ganîmeti* adlı risâlesinde savaş sonucunda elde edilen ganimeti taksim etme yetkisinin devlet başkanına ait olduğunu ve onun ganimet üzerinde, maslahatın gerektirdiği şekilde dilediği gibi tasarruf edebileceğini savunmuş ve bu görüşünü Hz. Peygamber (s.a.v.) ve dört halife dönemi uygulamaları ile delillendirmiştir. Yahya b. Şeref en-Nevevî ise reddiye olarak kaleme aldığı *Mes'eletü vüçûbi tahmîsi'l-ganîmeti* adlı risâlesinde Firkâh'ın bu görüşünün icmaa aykırı olduğunu temellendirmeye çalışmıştır. Her ne kadar konusu itibarıyla aktüel bir değeri bulunmasa da bir içtihat denemesi sayılabilecek olan bu risâle, nassların yorumu, maslahat, icmâ vb. fıkıh usulü konuları ile sıkı ilişkisi bulunması ve toplumsal bir sorunun çözümüne dair bir teklif içermesi itibarıyla önem arz etmektedir.

2 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça

Seminer Dili: Türkçe

2 ve 4 Eylül 2025 (Salı ve Perşembe) 19:00-20:30

22- Abdulmuid Aykul

Risâle: *Mecmû'u Mesâili't-Ta'zîr ve Hudûdi'l-Cinâyât*

Müellifi: Mahmûd b. Pîr Muhammed b. Ali b. Yûsuf b. el-Fenârî (ö. 1007/1599)

16. yüzyıl Osmanlı âlimlerinden Mahmûd b. Pîr Muhammed el-Fenârî tarafından kaleme alınan bu risâle, Hanefî mezhebine göre ta'zîr teorisini konu edinen en kapsamlı ve müstakil çalışmalardan biridir. Müellif, Hanefî literatüründe çoğu zaman dağınık bir şekilde yer alan ta'zîre dair hükümleri sistematik bir biçimde derleyip incelemiştir. Özellikle ilk dönem Hanefî fûrû fıkıh kitapları ile fetâvâ mecmualarında yer alan ta'zîrle ilgili bölümler bu risâlede bütüncül bir çerçevede ele alınmıştır. Toplam on dokuz fasıldan oluşan eser; ta'zîrin tanımı, had cezasıyla arasındaki farklar, verilecek ceza miktarı (örneğin vurulacak sopa sayısı), ta'zîrin meşruiyeti ve ta'zîr gerektiren fiiller gibi konuları detaylı şekilde ele alır. Ayrıca müellif, mezhep değiştirme eyleminin ta'zîri gerektirip gerektirmediğine ilişkin tartışmaları aktarmakta; ta'zîrin hangi hak kategorisine girdiği, emri bi'l-ma'rûf ile ilişkisi, livâta ve kazf kapsamındaki hakaret suçlarının hükmü gibi meseleleri de incelemektedir. Risâlenin son kısmında ise ta'zîr veya had cezası infaz edildikten sonra hükümlünün vefat etmesi halinde diyet yükümlülüğünün doğup doğmayacağı meselesi tartışılmaktadır. Fenârî'nin bu eseri, yalnızca içerdiği zengin kaynak kullanımıyla değil, aynı zamanda konuya dair meseleleri sistemli biçimde ele almasıyla da dikkat çeker. Bu yönüyle eser, Osmanlı toplumunda had cezalarından ziyade ta'zîr uygulamasının daha işlevsel ve yaygın olduğunu ortaya koyması bakımından da ayrı bir önem taşımaktadır.

2 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça
Seminer Dili: Türkçe

6 ve 13 Eylül 2025 (Cumartesi Günleri) 19:00-20:30

23- Eyyüp Said Kaya

Risâle: *İ'lâmü'l-A'lâm bi-Ahkâmi'l-İkrâri'l-Âm*

Müellifi: Muhammed Emîn İbn Âbidîn (ö. 1252/1836)

İbn Âbidîn'in risâleleri fıkıh ilminin, özellikle Hanefî mezhebinin analitik düşünce, terminoloji ve literatür eleştirisi açısından ulaştığı en olgun noktayı temsil eden eserleri arasındadır. Bazıları rahatlıkla kitap hacmine ulaşan bu risâlelerinde İbn Âbidîn, modernizmin ayak seslerinin artık rahatlıkla duyulduğu yıllarda bir yandan Hanefî mezhep birikiminin müntesip fakih tarafından nasıl telakki edildiğini ve yorumlandığını, diğer yandan güncel ve yerel problemlere nasıl çözümler ürettiğini, fıkıhla iştigal eden herkesin hayranlık ve takdirle karşılayacağı tarzda göstermektedir. Vefatına yakın yıllarda, ibrâ kavramı hakkında iki risâle (*İ'lâmü'l-a'lâm bi-ahkâmi'l-ikrâri'l-âm*; *Tenbîhu zevi'l-efhâm 'alâ bu'lâni'l-hükm bi-nakzi'd-da'vâ ba'de'ibrâ'i'l-âm*) kaleme alan İbn Âbidîn, Hanefî mezhebinin teşekkül döneminden itibaren işlenen ibrâ mesâilini 13/19. yüzyıl Osmanlı Şam'ında ibrâyâ dair karşılaştığı problemleri göz önünde bulundurarak işlemektedir. Seminer ibrâyâ dair giriş bilgileriyle başlayacak, ardından bu iki risâlenin içeriği tanıtılacak ve ilk risâlenin metni esas alınarak seçili pasajlar işlenecektir. Seminerin öncelikli hedefi risâle içeriğini aktarmaktan ziyade “bir fıkıh risâlesi nasıl incelenebilir?” sorusuna cevaplar üretmek ve böylece gelecekte katılımcıların gerçekleştirecekleri risâle çalışmalarına metodolojik ipuçları sağlamaktır.

2 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça

Seminer Dili: Türkçe

4 ve 11 Eylül 2025 (Perşembe Günleri) 19:00-20:30

24- Mutlu Gül

Risâle: *Behcetü't-Tahdis bi Beyâni Usûli'l-Hadis*

Müellifi: Muhammed Mustafa eş-Şehâvî ed-Desûkî en-Nakşibendî (ö. 1167/1753'den sonra)

Hicrî 12, miladî 18. asırda yaşayan (vefatı hicrî 1167'den sonra) Mustafa eş-Şehâvî, aslen Mısırlıdır. Ömrünün sonlarına doğru bir süre Bursa'da kalmış ve söz konusu eserini de Bursa'da kaleme almıştır. 78 varaklık bir hacme sahip olan klasik bir hadis usulü kitabı mahiyetindedir. Müellif bu eserini kaleme almadan önce, eserin yaklaşık yarısı hacminde daha basit bir risâle kaleme almıştır. *Behcetü't-tahdis*'in, bu risâlenin geliştirilmiş hali olduğu söylenebilir. Eserin Bursa İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi'nde Haraçcıoğlu ve Ulu Cami koleksiyonlarına kayıtlı iki farklı nüshası bulunmaktadır. Her iki nüshanın da müellif hattı olduğu anlaşılmaktadır. Eserde, Irâkî'nin *Elfiyye* adlı manzum hadis usulüne bizzat kendisi tarafından yapılan *et-Teb-sıra ve't-tezkira* adlı şerhten bolca iktibasların bulunduğu görülmektedir. Behcet'te klasik hadis usulü kavramları arasında yer almayan bazı ıstılahların da kullanıldığı görülür. Seminerde eserin mahiyeti, yapısı, orijinalliği, literatürdeki ve Osmanlı dönemi hadis usulü çalışmaları arasındaki yeri üzerinde durulacaktır. Seminerde eserin muhtelif kısımlarından pasajlar da katılımcılarla birlikte okunup mütalaa edilecektir.

2 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça
Seminer Dili: Türkçe

3 ve 10 Eylül 2025 (Çarşamba Günleri) 17:00-18:30

25- Abdurrahim Bilik

Risâle: *Mesarâtu'l-Ğalet fi'l-Edille*

Müellifi: Ebû Abdillâh eş-Şerîf Muhammed b. Ahmed el-İdrîsî el-Alvînî et-Tilimsânî (ö. 771/1370)

Tilimsânî söz konusu bu risâlesinde akıl yürütürken düşülen hataları açıklamaktadır. Tilimsânî deliller üzerinden akıl yürütürken düşülen hataları “lafızdan kaynaklanan hatalar” ve “manadan kaynaklanan hatalar” olmak üzere iki temel başlıkta ele almaktadır. Müellif her bir başlığı teorik olarak ortaya koyduktan sonra fıkıh ve mantık gibi farklı alanlardan örnekler üzerinden açıklamaktadır. Programda bu risâlenin okunması ile bir İslâm âliminin doğru akıl yürütmenin kurallarını ve akıl yürütürken düşülen hataları örnekler üzerinden nasıl ortaya koyduğunun istişare edilmesi amaçlanmaktadır.

4 Oturum

Risâlenin Dili: *Arapça*

Seminer Dili: *Türkçe*

3, 5, 7, 10, 12 ve 14 Eylül 2025 (Çarşamba, Cuma ve Pazar Günleri) 15:00-18:30

26- Fatma Kızıl

Risâle: *Cevâbü'l-Hâfız Ebî Muhammed 'Abdil'azîm el-Münzirî el-Mısrî 'an Es'ile fi'l-Cerh ve't-Ta'dîl*

Müellifi: Ebû Muhammed Zekiyyüddîn Abdülazîm b. Abdilkavî b. Abdillâh el-Münzirî (ö. 656/1258)

Münzirî'nin cerh ve ta'dîl alanında tartışılan bazı önemli meseleleri ele almak üzere kaleme aldığı bir risâledir. Cerh ve ta'dîl imamı arasındaki ihtilafların içtihadî nitelik taşıdığına, bid'at ehlinin rivayetlerinin kabul edilip edilmeyeceğine, müzekki ve cârih sayısının sınırlarına, cerhin müfesser yahut mübhem oluşunun değerlendirme üzerindeki etkisine ve Buhârî ile Müslim'in râvi seçim kriterlerine dair çeşitli izahlarda bulunmuştur. Münzirî ayrıca, hakkında ihtilaf bulunan bazı râvilerin durumunu da ele almıştır. Risâle, cerh ve ta'dîl kaidelerinin müstakil bir eserde incelendiği ilk eser sayılması açısından da önem arz etmektedir.

2 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça
Seminer Dili: Türkçe

3 ve 5 Eylül 2025 (Çarşamba ve Cuma Günleri)
19:00-20:30

27- Murat Şimşek

Risâle: *Beyyine Leha'r-Rüchân 'inde Te'âruzi'l-Burhân*

Müellifi: Hisâlî Abdurrahman Çelebi (ö. 1087/1676)

Fıkıh metinleri içerisinde önemli bir yeri olan tercih literatürünün hedefi, fıkıhın uygulama alanı olan fetva ve yargılama usulü konularında müftü ve kadıların fetva ve hüküm verirken o konudaki hükümlerden (mezhep rivayetlerinden) birini tercih etmeleri ve özellikle de mezhebin resmi (müftâ bih) görüşünü tespit etmeleri için bir takım tercih kaideleri ortaya koymaktır. “Tercihu'l-beyyinât” ise uygulama bağlamında ispat vasıtalarındaki teâruzu giderme yöntemlerini ifade eder. Tercihle ilgili meseleler, klasik fıkıh literatüründe yargılama usul hukukunda uyuşmazlıklarla ilgili meseleler arasında dağınık olarak zikredilmiştir. Bununla birlikte sırf bu konuyu ele alan müstakil risâle ve eserler de kaleme alınmıştır. Bu eserlerden biri de Abdurrahman Çelebi'nin *Beyyine leha'r-rüchân 'inde te'âruzi'l-burhân* (*Tercihu'l-beyyinât, Te'âruzü'l-beyyinât*) isimli risâlesidir. Yargı hukukuna dair Arapça bir risâle olan *Beyyine* bir davanın ispatı için mahkemeye sunulan karşıt deliller arasında tercihe şayan olanları açıklama maksadıyla kaleme alınmıştır. Kadılar için önemli bir kaynak olan eser, muteber Hanefî kitaplarından derlenerek fıkıh konularına göre tasnif edilmiştir.

4 Oturum

Risâlenin Dili: Arapça

Seminer Dili: Türkçe

4, 5, 11 ve 12 Eylül 2025 (Perşembe ve Cuma Günleri)

21:00-22:30

Risâle Günleri

Başvuru Tarihleri
13-21 Ağustos 2025

Program Tarihleri
1-14 Eylül 2025

www.fatihkulliyesimedreseleri.com
sahnisemaniyc@org.tr